

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА» (МОРФЕМІКА)

Ступінь освіти	<u>бакалавр</u>
Освітня програма	<u>Українська мова та література</u>
Тривалість викладання	<u>7,8 чверть</u>
Заняття:	<u>Весняний семестр</u>
лекції:	<u>2 години на тиждень</u>
практичні заняття:	<u>1 година на тиждень</u>
Мова викладання	<u>українська</u>

Кафедра, що викладає

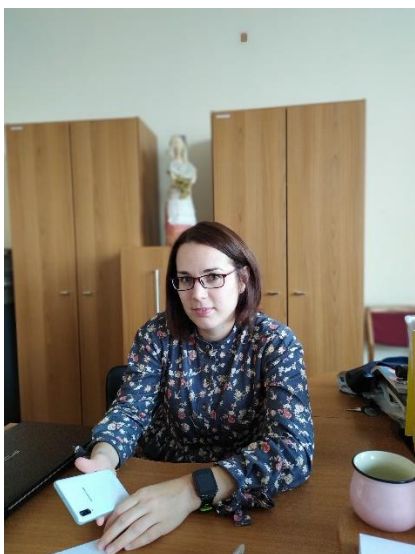
Філології та мовної комунікації

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»:

<https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=4353>

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти

Онлайн-консультації: Microsoft Teams – група «035-21-1»

Викладач:

Саїк Аліна Володимирівна

Доцент, канд. філол. наук,
доцент кафедри філології та
мовної комунікації

Персональна сторінка

E-mail: Saik.A.V@nmu.one

1. Анотація курсу

Курс вивчає морфеми, спираючись на структурно-семантичний підхід, який домінує у сучасному мовознавстві, встановлює їх типи та класифікацію за різними ознаками, визначає функції у слові, досліджує формальні та семантичні властивості, закономірності їх поєднання у лінійному ряді, принципи виділення та ідентифікації; розглядає морфему у співвідношенні з іншими одиницями мови, а також валентність морфем; вивчає морфемну структуру слова; визначає типи і ступені подільності основ; аналізує морфонологічні явища та історичні зміни у структурі слова. Робиться морфемний аналіз слова.

2. Мета і завдання курсу

Оволодіти теорією морфемної структури українського слова та необхідними лінгвістичними знаннями, а також виробити навички самостійного морфемного аналізу. До завдань морфеміки входить вивчення морфемного складу різних частин мови, їх систематизація за морфемною будовою. Знати класифікацію морфем української мови, уміти визначати типи морфем за позицією у слові. Володіти основними нормами і правилами, за якими визначають явища полісемії, омонімії, синонімії, антонімії морфем.

3. Результати навчання

Поглибити уміння та навички з морфеміки української мови. Самостійно здобувати і систематизувати знання з різних тем.

Вміти користуватися довідковими матеріалами у галузі морфеміки.

Вміти працювати з бібліографічними, лексикографічними та дидактичними джерелами.

Знати основні поняття морфеміки. Розуміти морфему у співвідношенні з іншими одиницями мови. Вміти розрізняти «морф» і «морфему», «аломорф» і «варіанти морфем». Знати класифікацію морфем української мови. Уміти визначати типи морфем за позицією у слові, за характером значення.

Аналізувати морфеми за функцією, за способом вираження, за структурою, за ступенем повторюваності, за походженням.

Володіти основними нормами і правилами, за якими визначають явища полісемії, омонімії, синонімії, антонімії морфем.

Володіти прийомами і методами визначення валентності морфем. Аналізувати валентність коренів, префіксів, суфіксів. Вміти застосовувати набуті знання під час виконання вправ.

Знати морфемну структуру слова. Вміти виділяти основу слова. Розуміти типи основ.

Вміти визначати ступені подільності основ.

Поглибити знання з морфонології. Аналізувати морфонологічні явища. Набуті знання використовувати під час виконання вправ.

Знати всі історичні зміни у морфемній структурі слова.

Повністю володіти термінологією з галузі «Морфеміка». Вміти оперувати даною термінолексикою під час вивчення даного курсу. Вміти виконувати морфемний та етимологічний аналізи слова.

Розуміти, що називають афіксоїдами і префіксоїдами в мовознавчій науці. Вміти виділяти їх у словах.

Уміло користуватися довідковими джерелами, зокрема, Інтернетом, літературними енциклопедіями та словниками мовознавчих термінів. Орієнтуватися в інформаційному просторі і використовувати знайдені матеріали для подальшого наукового дослідження.

4. Структура курсу

Лекції

Лекція: 1. Предмет і завдання морфеміки. Проблема виділення морфеміки як самостійного розділу науки про мову. Місце морфеміки серед інших лінгвістичних дисциплін.

Лекція: 2. Морфема. Поняття про морфему, морфи й аломорфи; про морфи-варіанти та суплетивні морфи. Основні ознаки в дефініції морфеми. Типи морфем. Поняття уніфіксів. Графічні позначення морфем.

Лекція: 3. Співвідношення морфем: полісемія, омонімія, синонімія, антонімія морфем.

Лекція: 4. Основа слова. Поняття про основу слова. Значення основи в аспекті значеннєвості, формотворення і словотворення. Структурні типи основ: похідні і непохідні, членовані і нечленовані, перервані й суцільні. Історичні чергування в основі слова. Ступінь подільності основ.

Лекція: 5. Корінь. Поняття про корінь як основної і обов'язкової частини слова. Історичні чергування звуків, варіювання кореня. Вільний і пов'язаний корінь, принципи виділення кореня. Унікальний корінь. Ступені членованості слів.

Лекція: 6. Префікс. Суфікс. Інтерфікс. Постфікс. Флексія. Феномен словотвірного значення префікса. Багатозначність, синонімія, антонімія префіксів. Поняття про суфікс. Типи суфіксів. Принципи виділення суфіксів у похідних словах. Поняття про інтерфікси, субморфи. Суфіксальна багатозначність, синонімія, омонімія. Склад інтерфіксів та їхня функція. Морфемний статус постфікса: позиція у слові, функціональна роль, значення. Склад постфіксів. Поняття про закінчення. Правило виділення закінчень. Типи закінчень. Типи парадигм і типи відмін. Категорії слів, що не мають закінчень. Значення флексій. Багатозначність та омонімія флексій.

Лекція: 7. Морфологія як наука. Морфологічна модель. Морфологічна позиція. Морфонема. Морфологічні явища (усічення, інтерфіксація, нарощення і накладання, наголос).

Лекція: 8. Історичні зміни в морфемній будові слова. Опрощення (повне й часткове), причини опрощення. Ускладнення основи. Перерозклад. Декореляція. Етимологічний аналіз слова.

Лекція: 9. Морфемний аналіз. Науковий морфемний аналіз. Класи слів у їх відношенні до процедури морфемного аналізу. Ступені членованості і різні принципи членування (принцип похідності і залишкової членованості). Принципи виділення морфем: значеннєвість, повторюваність. Правила морфемного аналізу для окремих класів слів.

Практичні заняття

Практичне заняття: 1. Класифікація морфем української мови. Класифікація афіксів за позицією у структурі слова; за функцією; за способом вираження; за походженням; за будовою.

Практичне заняття: 2. Твірна основа. Виділення основи слова. Структурні типи основ. Подільність основи.

Практичне заняття: 3. Корінь. Історичні чергування звуків, варіювання кореня. Вільний і пов'язаний корінь, принципи виділення кореня.

Практичне заняття: 4. Префікс. Суфікс. Інтерфікс. Постфікс. Флексія. Характерні риси префіксів. Методика виділення суфіксів у похідних словах. Виділення інтерфіксів і постфіксів.

Практичне заняття: 5. Морфологічні явища. Поняття «морфемний шов». Морфологічне чергування, нарощення, наголос, інтерфіксація, усічення.

Практичне заняття: 6. Історичні зміни в морфемній будові слова. Причини історичних змін в українській мові. Перерозклад основ. Ускладнення та декореляція.

Практичне заняття: 7. Морфемний аналіз слів. Правила морфемного аналізу для окремих класів слів.

5. Технічне обладнання та програмне забезпечення

Технічні засоби навчання:

Персональні комп'ютери;

Дистанційна платформа MOODLE.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати **підсумкову оцінку** з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного опитування та самостійної роботи складатиме не менше 60 балів.

Максимальне оцінювання:

Теоретична частина	Практична частина		**Бонус	Разом
	*Відповіді на практичних заняттях	Контрольна тестова робота		
40	35	20	5	100

* При несвоєчасному складанні тем практичних занять максимальна оцінка знижується на 2 бали.

** Бонусні бали нараховуються за регулярне відвідування занять (не більше двох пропусків без поважних причин за всіма видами занять) та наявність конспекту лекцій.

Теоретична частина оцінюється за результатами задачі тестової контрольної роботи, яка містить 4 питання та передбачає розгорнуті відповіді на них.

Практична частина оцінюється за результатами усних відповідей на практичних заняттях та результатами тестової контрольної роботи, яка містить 15 запитань та передбачає розгорнуту відповідь на одне питання.

Для підвищення оцінки (якщо було більш ніж 2 пропуски занять) **на 5 балів** здобувач вищої освіти може виконати та захистити презентацію з будь-якої теми лекцій з дисципліни «Сучасна українська літературна мова», або обрати тему самостійно (після попереднього узгодження з викладачем).

До заліку студент готується за списком питань, розміщених на платформі MOODLE.

Екзаменаційний білет складається з двох теоретичних питань, на які треба дати розгорнуті відповіді, та виконання одного практичного завдання.

Якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку, то на заліку він може покращити свій результат, отримавши максимум 20 балів.

6.3. Критерії оцінювання теоретичної частини

4 питання по 10 балів з розгорнутими відповідями на них.

10 – максимальна кількість балів, нараховується за правильну, повну (наведено приклади) та конкретну відповідь (еталонну) на запропоноване питання.

8 балів - відповідь правильна, наведено приклади, але забагато інформації, яка опосередковано відповідає суті питання;

6 балів - відповідь правильна, але забагато інформації, яка не відповідає суті питання;

4 бали – зміст відповіді має стосунок до предмету запитання, проте не відповідає

еталону, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення;

2 бали – наявність текстової відповіді, яка не відповідає еталону, та/або не має стосунку до предмету запитання, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення;

0 балів – відповідь неправильна.

6.4. Критерії оцінювання практичної частини

Відповіді на практичних заняттях.

Максимальна кількість балів – **35**, де кожне практичне заняття оцінюється балом **5**.

Контрольна тестова робота.

15 тестових завдань з чотирма варіантами відповідей, кожна правильна відповідь оцінюється **1 балом**. Розгорнута відповідь оцінюється **5 балами (разом 20 балів)**.

Також студент може отримати 5 балів бонусів за активну участь в обговоренні питань, що входять до планів практичних занять.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» <https://inlnk.ru/xvgyxU> разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Усі письмові запитання до викладачів стосовно курсу мають надсилатися на університетську електронну пошту.

7.3. Політика щодо перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4 Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може опротестувати виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.5. Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах,

академічна мобільність, які необхідно підтверджувати документами. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту і завчасно.

За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням з керівником курсу.

8. Рекомендовані джерела інформації

8.1 Базові

- 1.Вакарюк Л.О., Панцьо С.Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір : Навч. посібник. Тернопіль, 2010, 200 с.
- 2.Левун Н.В. Практичні заняття з морфеміки і словотвору : Посібник. Д. : РВВ ДНУ, 2004. 40 с.
- 3.Сучасна українська літературна мова / за ред. М.Я. Плющ. Київ : Вища школа, 2001. 269 с.
- 4.Сучасна українська мова / за ред. О.Д. Пономарева. Київ : Либідь. 2001. 311 с.
- 5.Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова. Київ : Літера. 2000. 256 с.

8.2 Додаткові

- 1.Бабій І.М., Лісняк Н.І. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір : Навч. посібник. Тернопіль. 2006. 88 с.
- 2.Карпіловська С.А. Кореневий гніздовий словник української мови. Київ. 2002.
- 3.Клименко Н.Ф., Карпіловська С.А. Морфемні структури слів у сучасній українській мові. *Мовознавство*. 1991. № 4.
- 4.Козленко І. В. Сучасна українська мова. Морфеміка: Практикум. Київ. 2004.
- 5.Козленко І. В. Морфеміка сучасної української літературної мови : Навч. посібник. Київ. 2007.
- 6.Русанівський В.М., Тараненко О.О., М. П. Зяблюк. Українська мова. Енциклопедія. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана. 2004.
- 7.Шевчук О.С. Способи словотвору в сучасній українській мові. Донецьк. 1990.

РЕСУРСИ

1. Дніпровська міська бібліотека <http://www.library.dp.ua/>
2. Науково-технічна бібліотека НТУ «Дніпровська політехніка» <http://lib.nmu.org.ua/>
3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Національна парламентська бібліотека України – Режим доступу: <http://www.nplu.org/>